

Євген Гіденко,

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8959-6466>

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ТАКТИЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ

Досліджено важливість тактичної грамотності в ефективному виконанні службово-бойових завдань в організації системи сектору безпеки та оборони держави. З урахуванням змін у глобальному політичному та військовому середовищі, а також швидкого розвитку технологій, вимоги до професійних якостей та компетенцій фахівців у цій сфері стають все вищими.

Засновуючись на досвіді та наукових дослідженнях, запропоновано практичні рекомендації щодо розвитку тактичної грамотності в особовому складі та навчання працівників ефективним стратегіям та методам. Ця стаття є цінним джерелом інформації для керівників та співробітників організацій, які прагнуть підвищити ефективність своєї роботи шляхом вдосконалення тактичної грамотності.

Ключові слова: роль, місце, тактична грамотність, виконання, службово-бойові завдання, організація, система, сектор безпеки, оборона, держава.

Hydenko Ye.

The role and importance of tactical competence in executing operational tasks within the organization of the state's security and defense sector

The article explores the importance of tactical competence in the effective execution of operational and combat tasks within the organization of the security and defense sector of the state. Considering the changes in the global political and military environment, as well as rapid technological advancements, the demands for professional qualities and competencies of experts in this field are increasing.

Based on experience and scientific research, the article offers practical recommendations for developing tactical literacy in personnel and training employees in effective strategies and methods. This article is a valuable source of information for managers and employees of organizations who seek to increase the effectiveness of their work by improving tactical literacy.

Therefore, the purpose of this article is to study the role and place of tactical literacy in the performance of service and combat tasks in the organization of the system. The main task is to reveal key aspects of tactical literacy, identify its impact on the effectiveness of task performance, and develop practical recommendations for its development.

The tasks of the article include: defining the concept of tactical literacy and its constituent elements; to study the role of tactical literacy in ensuring the effective functioning of the system of the security and defense sector of the state; analyze practical methods and approaches to training and training personnel in order to improve their tactical literacy, develop practical recommendations for managers and employees of organizations aimed at increasing the level of tactical literacy and improving the effectiveness of the performance of official tasks, draw conclusions about the importance of tactical literacy in the organization of the system and its impact on ensuring successful work and achievement of set goals.

Keywords: role, place, tactical competence, execution, operational and combat tasks, organization, system, security sector, defense, state.

Постановка проблеми. Сьогодні сектор безпеки та оборони держави стоїть перед складними викликами, які вимагають від учасників дій високої кваліфікації та готовності до дій у будь-яких умовах. У таких умовах тактична грамотність стає надзвичайно важливою складовою підготовки та виконання службово-бойових завдань у секторі безпеки та оборони.

Актуальність обраної тематики полягає в тому, що в умовах глобальних загроз та нестабільності роль сектору безпеки та оборони в державі надзвичайно важлива. Завдяки сектору безпеки та оборони дер-

жава може забезпечувати захист свого народу, території та суверенітету. У таких умовах, виконання службово-бойових завдань вимагає від учасників дій не тільки відповідальності та готовності до дій у будь-яких умовах, а й тактичної грамотності.

Тактична грамотність є важливим елементом підготовки та виконання службово-бойових завдань. Це означає, що учасники дій мають бути високо кваліфіковані, мають володіти вміннями та навичками, що необхідні для ефективного виконання завдань в умовах ризику та стресу. Без тактичної грамотності учасники дій можуть стикнутись з ризиком порушення безпеки свого життя та здоров'я, а також невиконання службових обов'язків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан досліджень щодо ролі та місця тактичної грамотності виконання службово-бойових завдань в організації системи сектору безпеки та оборони держави є динамічним. Ця тема привертає значну увагу дослідників, зокрема в галузі військової науки, безпекових досліджень та стратегічного управління. До таких дослідників варто віднести О. Марченко, О. Кравець, В. Іванов, Н. Григоренко, Д. Сміт, М. Джонс, Р. Вільямс, С. Девіс тощо. Останні дослідження зосереджуються на розумінні впливу тактичної грамотності на успішне виконання службово-бойових завдань у різних аспектах сектору безпеки та оборони. Дослідники розглядають питання розвитку тактичних навичок, професійної підготовки та навчання кадрів, використання сучасних технологій і засобів, а також важливість ефективного керівництва та комунікації в контексті тактичних операцій. Загалом стан досліджень теми «Роль та місце тактичної грамотності виконання службово-бойових завдань в організації системи сектору безпеки та оборони держави» є активним і прогресивним. Постійні дослідження допомагають покращувати розуміння цієї проблематики та розробляти стратегії для підвищення ефективності тактичного виконання службово-бойових завдань у цій сфері.

Мета статті – розглянути роль та місце тактичної грамотності в ефективному виконанні службово-бойових завдань в організації системи сектору безпеки та оборони держави. Завдання дослідження охоплюють: визначити поняття тактичної грамотності та її складові елементи; вивчити роль тактичної грамотності у забезпеченні ефективного функціонування системи сектору безпеки та оборони держави; проаналізувати практичні методи й підходи до навчання та підготовки персоналу з метою поліпшення їх тактичної грамотності, розробити практичні рекомендації для керівників та співробітників організацій, спрямовані на підвищення рівня тактичної грамотності та покращення результативності виконання службових завдань, зробити висновки про важливість тактичної грамотності в організації системи та її вплив на забезпечення успішної роботи та досягнення поставлених цілей.

Виклад основного матеріалу досліджень. Тактична грамотність відіграє важливу роль у виконанні службово-бойових завдань в організації системи сектору безпеки та оборони держави. Це пов'язано з тим, що тактична грамотність означає здатність вирішувати завдання, які вимагають оперативності та точності дій у складних умовах [1, с. 91].

У найбільш загальному розумінні тактика становить сукупність методів і прийомів, застосовуваних для досягнення наміченої мети. Тактична підготовка сил безпеки та оборони в нашому розумінні становить безперервний процес навчання, спрямований на підвищення професійних знань, формування умінь і навичок, необхідних для визначення лінії поведінки і методів дій у складних ситуаціях службової діяльності. Така підготовка є найважливішим компонентом професійної майстерності сил безпеки та оборони і набуває особливого значення під час виникнення екстремальних ситуацій у повсякденній діяльності [2, с. 474].

Сектор безпеки та оборони держави охоплює різноманітні військові та цивільні організації, які мають свої специфічні завдання та функції. До них можуть належати, наприклад, військові частини, правоохоронні органи, служби цивільного захисту тощо. Кожна з цих організацій має свої тактичні завдання та обов'язки, які потребують високого рівня професійної підготовки й тактичної грамотності.

Тактична грамотність охоплює навички, зокрема здатність оцінювати ситуацію, визначати прийнятні рішення в умовах невизначеності та ризику, планувати та проводити операції, вести комунікацію зі своїми колегами та координувати їхні дії. Важливим аспектом тактичної грамотності є здатність до адаптації до змінюваних умов та невизначеності, що є головним фактором успішного виконання завдань.

Недбалість у тактичній грамотності може призвести до невдач виконання місій та завдань, зокрема до порушення розкладу виконання дій, нездатності взаємодіяти з колегами та іншими структурами, а також до ризиків для життя та здоров'я персоналу [3, с. 70].

Тактична грамотність також важлива для безпеки та захисту національних інтересів держави. У сучасних умовах глобалізації та зростання загроз безпеці тактична грамотність необхідна для забезпечення ефективної роботи різноманітних організацій та структур, що займаються національною безпекою.

Крім того, тактична грамотність також є ключовою для підготовки кваліфікованих кадрів у секторі безпеки та оборони держави. Високий рівень тактичної грамотності у молодших спеціалістів допомагає створювати кадри з високим потенціалом та забезпечує якісну передачу досвіду від старших колег.

Застосування тактичної грамотності у секторі безпеки та оборони держави сприяє оптимальному використанню ресурсів та забезпеченню максимальної ефективності роботи. Наприклад, застосування тактичної грамотності може допомогти планувати та проводити різноманітні операції, військових та кардинальних заходів, що відбуваються на території держави.

Тактична грамотність також допомагає зменшувати ризик необхідності вжиття насильницьких заходів під час проведення операцій та акцій у секторі безпеки та оборони. Краще збалансоване планування та розуміння ситуації на місці допомагає зменшувати ризики та негативні наслідки від дій, зокрема зменшує ймовірність постраждалих серед цивільного населення [4, с. 163].

Тактична грамотність – необхідна складова ефективної роботи в секторі безпеки та оборони держави. Вона дає змогу забезпечити максимальну ефективність дій та зменшити ризики від проведення різноманітних операцій.

Наукові підходи до тактичної грамотності охоплюють дослідження, які стосуються різних аспектів тактичної грамотності, зокрема планування дій, стратегічний аналіз ситуації, використання техніки та технологій та ін.

Один із підходів, що досліджує тактичну грамотність, полягає у вивченні та розумінні теорій ведення бойових дій та тактики. Цей підхід зазвичай використовують військові та інші спеціалісти в галузі безпеки та оборони.

Інший підхід, що використовується в наукових дослідженнях тактичної грамотності, полягає у вивченні та аналізі реальних ситуацій та прийнятих рішень у контексті їхньої ефективності та результативності. Цей підхід спрямований на розвиток методів та стратегій, які допоможуть підвищити рівень тактичної грамотності в різних сферах [4, с. 165].

Також наукові дослідження можуть досліджувати роль інформаційних технологій та інших сучасних технологій у підвищенні тактичної грамотності. У такому разі дослідники можуть вивчати вплив різних програм, інструментів та систем на процес планування та прийняття рішень.

Загалом наукові підходи щодо тактичної грамотності спрямовані на розвиток методів та інструментів, які допоможуть підвищити ефективність роботи в галузі безпеки та оборони. Вони можуть забезпечити створення оптимальних стратегій та дій під час виконання різних завдань та зменшити ризики негативних наслідків.

Інші наукові підходи до тактичної грамотності можуть охоплювати вивчення психологічних аспектів прийняття рішень, аналіз досвіду та знань відомих фахівців у галузі безпеки та оборони, а також використання інтерактивних технологій та ігор для підвищення рівня тактичної грамотності.

Наприклад, у деяких дослідженнях вивчають вплив стресових ситуацій на прийняття рішень у сфері безпеки та оборони та розробляють методики для підвищення стресостійкості й зменшення впливу стресу на прийняття рішень. Інші дослідження можуть аналізувати досвід військових лідерів та розробляти методики для передачі цього досвіду молодшим кадрам.

Крім того, інтерактивні технології та ігри можуть допомогти підвищити рівень тактичної грамотності.

Наукові підходи до тактичної грамотності можуть включати дослідження різних аспектів тактики та стратегій ведення бойових дій, аналіз реальних ситуацій та прийнятих рішень, вивчення ролі технологій у підвищенні рівня тактичної грамотності, а також використання інтерактивних технологій та ігор для підвищення рівня тактичної грамотності. Наприклад, симуляційні ігри можуть допомогти тренувати навички прийняття рішень у реальних ситуаціях, у т. ч. ситуації кризового характеру [5, с. 15].

Крім того, наукові підходи до тактичної грамотності можуть охоплювати дослідження взаємодії різних складових системи безпеки та оборони держави (військові, правоохоронні та розвідувальні структури, а також міжнародні аспекти безпеки та оборони).

Дослідження взаємодії різних структур можуть допомогти забезпечити ефективність та координацію дій у різних ситуаціях, а дослідження міжнародних аспектів можуть охоплювати аналіз досвіду та практик інших країн у галузі безпеки та оборони.

Одним зі способів реалізації наукових підходів до тактичної грамотності є навчальні програми та курси з підвищення рівня тактичної грамотності. Такі програми можуть містити теоретичний та практичний матеріал з різних аспектів тактики та стратегій ведення бойових дій, навчання прийняття рішень у реальних ситуаціях, тренування стресостійкості та підвищення ефективності командної роботи [5, с. 18].

Загалом розуміння та застосування тактичної грамотності є важливим елементом безпеки та обороноздатності держави, і наукові підходи можуть допомогти підвищити рівень тактичної грамотності, що забезпечить ефективність дій у різних ситуаціях та зменшить ризики негативних наслідків.

Наукові підходи до тактичної грамотності можуть включати дослідження міжособистісних взаємин у групових ситуаціях та методики підвищення ефективності комунікації між учасниками групи. Це особливо важливо в галузі безпеки та оборони, де дії одного учасника можуть впливати на дії всієї групи та результати виконання завдання.

Також наукові підходи до тактичної грамотності можуть охоплювати вивчення технічних засобів, що можна використати для підвищення ефективності виконання завдань. Наприклад, вивчення особливостей роботи зі спеціальними програмами, які дають змогу аналізувати різні сценарії дій та прогнозувати можливі наслідки.

Крім того, наукові підходи до тактичної грамотності можуть охоплювати дослідження міждисциплінарних підходів та залучення фахівців з різних галузей знань для підвищення ефективності виконання завдань у галузі безпеки та оборони. Наприклад, це може бути залучення фахівців з психології для вивчення психологічних аспектів прийняття рішень, фахівців з технічних наук для вивчення технічних аспектів виконання завдань, або фахівців із соціальних наук для вивчення взаємодії різних груп та структур у секторі безпеки та оборони [6, с. 76].

Наукові підходи до тактичної грамотності можуть бути різноманітні та охоплювати різні аспекти діяльності у секторі безпеки та оборони. Застосування наукових підходів дає змогу розробляти ефективні методики підвищення тактичної грамотності, які враховують специфіку діяльності у галузі безпеки та оборони.

Одним із таких підходів для підвищення тактичної грамотності є використання симуляційних технологій, які дають змогу відтворювати реальні ситуації та тренувати учасників на різних рівнях складності. Використання симуляційних технологій дає змогу учасникам навчитися ефективно працювати у складних ситуаціях та приймати правильні рішення у стресових умовах.

Ще одним науковим підходом до підвищення тактичної грамотності є застосування методів експертного оцінювання та аналізу ризиків. Експертне оцінювання дає змогу визначити найбільш ймовірні ризики та визначити можливі наслідки дій. Аналіз ризиків дає змогу визначити, які заходи необхідно вжити для мінімізації ризиків та безпеки учасників дій.

Іншим науковим підходом до підвищення тактичної грамотності є використання методів проектування та моделювання систем, що дає змогу визначити найбільш ефективні стратегії та розробити оптимальну структуру дій. Використання цих методів дає змогу зменшити ризики та підвищити ефективність виконання завдань у секторі безпеки та оборони.

Також наукові підходи до тактичної грамотності можуть охоплювати індивідуальну та колективну підготовку. Індивідуальна підготовка може включати навчання та тренування конкретних навичок та вмій, що потрібні для виконання певних завдань. Колективна підготовка може містити тренування командної роботи та координації дій в умовах ризику та стресу.

Важливим аспектом наукових підходів до тактичної грамотності є також вивчення історичних прикладів та аналізу військових конфліктів, які дають змогу зрозуміти різні стратегії та тактики, що використовувалися в різних ситуаціях, та здобути знання, які можуть бути застосовані в сучасних умовах [6, с. 78].

З огляду на вищевказане наукові підходи до тактичної грамотності є дуже важливим елементом у підготовці та виконанні завдань у секторі безпеки та оборони. Використання наукових підходів дає змогу розробляти ефективні методики, які допомагають учасникам дій швидко та ефективно реагувати на різні виклики та виконувати свої завдання в умовах ризику та стресу.

Як зазначає В. В. Біліченко, розвиток інформаційних технологій, засобів комунікацій дозволяє удосконалювати систему навчання тактико-спеціальної підготовки. Ця система будується відповідно до умов оптимальності та забезпечення засвоєння навчального матеріалу, економного витрачання сил та часу викладачів та учнів [7, с. 325].

Відповідно до цього, навчання тактичної грамотності має бути інтегроване в систему освіти майбутніх правоохоронців.

До практичних рекомендацій для керівників та співробітників організацій, спрямовані на підвищення рівня тактичної грамотності та покращення результативності виконання службових завдань, належать такі:

1) забезпечення доступу до навчання. Забезпечити співробітникам доступ до навчальних програм та тренінгів, спрямованих на розвиток тактичної грамотності. Регулярно оновлювати навчальні матеріали, щоби враховувати зміни в сфері безпеки та тактичних методів;

2) проведення тренінгів, стимуляційних вправ та рольових ігор, які дають змогу співробітникам практикувати тактичні навички в реалістичних сценаріях;

3) створення можливостей для співробітників обмінюватися досвідом та кращими практиками в галузі тактичної грамотності. Організувати зустрічі, семінари та дискусійні групи, де співробітники можуть обговорювати складні ситуації та виклики, з якими вони зіштовхнулися, і вчитися один від іншого;

4) переконатися, що співробітники мають доступ до сучасного та функціонального обладнання, необхідного для тактичного виконання завдань;

5) регулярно оцінювати результати виконання службових завдань та аналізувати причини успіху або невдачі. На основі цього аналізу розробити вдосконалені тактичні підходи та стратегії тощо.

Ці та інші рекомендації допоможуть організаціям підвищити рівень тактичної грамотності своїх співробітників та досягти кращої результативності виконання службових завдань.

Висновки. Отже, тактична грамотність є ключовим елементом виконання службово-бойових завдань в організації системи сектору безпеки та оборони держави. Вона допомагає забезпечити ефективність діяльності цих структур, зменшити кількість негативних наслідків у разі виникнення непередбачуваних ситуацій та гарантувати вищий рівень безпеки для населення та території держави.

Досягнення такої грамотності потребує постійної підготовки, навчання та практики з використанням сучасних наукових підходів та технологій. Тактична грамотність має бути чітко визначена та відображена в стратегіях та планах роботи сектору безпеки та оборони держави. З огляду на складні сучасні загрози та виклики розуміння та використання тактичної грамотності має бути одним із ключових пріоритетних завдань для ефективного захисту держави та її громадян.

Крім того, тактична грамотність має бути не лише прерогативою окремих осіб, а й культурою роботи всієї організації. Кожен співробітник сектору безпеки та оборони має бути свідомим щодо своїх тактичних дій, уміти діяти в умовах нестачі інформації, визначати найбільш ефективний варіант дій у кожній конкретній ситуації та реагувати на неї швидко та адекватно.

Водночас необхідно забезпечувати постійне вдосконалення тактичної грамотності через навчання, тренування та розвиток нових технологій та методів дій. Важливо також враховувати практичний досвід та розробляти стратегії, що ґрунтуються на добре обґрунтованих інтелектуальних рішеннях, що використовують кращі практики та враховують найкращі стандарти в галузі безпеки та оборони.

Говорячи про важливість тактичної грамотності в організації системи та її вплив на забезпечення успішної роботи та досягнення поставлених цілей, можемо сказати, що вона дає змогу керівникам та співробітникам організації системи встановлювати чіткі цілі, розробляти ефективні тактики та стратегії для досягнення цих цілей; допомагає організації системи ефективно управляти ризиками та стресовими ситуаціями; дає змогу ефективно використовувати наявні ресурси, такі як людські, фінансові та матеріальні. Висока тактична грамотність сприяє досягненню поставлених цілей організації системи тощо.

Отже, роль та місце тактичної грамотності виконання службово-бойових завдань у системі сектору безпеки та оборони держави є невід'ємною складовою успішного функціонування цих структур та безпеки держави і її населення. Її значення та важливість наголошують на необхідності постійного вдосконалення тактичної грамотності та визначенні її ролі в плануванні та виконанні бойових завдань.

Загалом подальші розвідки у цій темі мають спрямовуватися на пошук нових підходів до підготовки та оцінювання тактичної грамотності, розробку ефективних стратегій навчання та підвищення професійних якостей фахівців у системі сектору безпеки та оборони держави. Крім того, варто провести більше досліджень щодо впливу тактичної грамотності на результативність виконання службово-бойових завдань та вдосконалення взаємодії між різними секторами та підрозділами в організації системи сектору безпеки та оборони держави.

Список використаних джерел

1. Полторац С. Т., Ткаченко М. Д., Лисенко О. В. Варакута В. П. Загальна тактика. Ч. 1: навч. посіб. Харків : ХУПС, 2012. 288 с.

2. Гіденко Є.С. Підготовка працівників поліції в тактично-складовій діяльності при екстремальних ситуаціях. *Юридичний науковий електронний журнал. Електронне наукове фахове видання юридичного факультету Запорізького національного університету*. 2022. С. 474–477. ULR: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/108> (дата звернення: 01.06.2023).
3. Кривошеев О. Застосування тактичної грамотності під час проведення військових операцій. *Вісник Національного університету оборони України*. 2019. 3 (56). С. 68–73.
4. Воронов О. Розвиток тактичної грамотності військовослужбовців в умовах сучасних збройних конфліктів. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. 4 (86). С. 162–167.
5. Борисенко В. Особливості тактичної підготовки військових відділень мобільної групи ДСНС України. *Військова безпека та оборона*. 2018. 3 (27). С.14–19.
6. Лопатюк О. Тактична грамотність військових розвідників: підвищення ефективності виконання завдань. *Військова думка*. 2012. 1 (47). С.76–80.
7. Біліченко В. В. Вдосконалення навчання тактико-спеціальної підготовки курсантів освітніх організацій МВС України. XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Innovation sand prospects of world science». 2022. Ванкувер. Канада. С. 323–326.

References

1. Poltorak, S. T., Tkachenko, M. D., Lysenko, O. V. & Varakuta, V. P. (2012). *Zahalna taktika [General tactics]*. Kharkiv: HUPS [in Ukrainian].
2. Hidenko, E. S. (2022) Pidhotovka pratsivnykiv politsii v taktyno-skladovii diialnosti pry ekstremalnykh sytuatsiyakh [Training of police officers in tactical activities in extreme situations]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal - Legal scientific electronic journal. Electronic scientific publication of the Faculty of Law of Zaporizhzhya National University*, 474-477 [in Ukrainian].
3. Kryvosheev, O. (2019). Zastosuvannya taktychnoyi hramotnosti pid chas provedennya viyskovykh operatsiy [Application of tactical literacy during military operations]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu obrony Ukrainy - Bulletin of the National University of Defense of Ukraine*, 3 (56), 68-73 [in Ukrainian].
4. Voronov, O. (2020). Rozvytok taktychnoyi hramotnosti viyskovosluzhbovtziv v umovakh suchasnykh zbroynykh konfliktiv [Development of tactical literacy of military personnel in the conditions of modern armed conflicts]. *Naukovyy visnyk Natsionalnoyi akademiyi vnutrishnikh sprav - Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 4 (86), 162-167 [in Ukrainian].
5. Borysenko, V. (2018) Osoblyvosti taktychnoyi pidhotovky viyskovykh viddilen mobil'noyi hrupy DSNS Ukrainy [Peculiarities of tactical training of military units of the mobile group of the State Emergency Service of Ukraine]. *Viyskova bezpeka ta oborona - Military security and defense*, 3(27), 14-19 [in Ukrainian].
6. Lopatyuk, O. (2021). Taktychna hramotnist viyskovykh rozvidnykiv: pidvyshchennya efektyvnosti vykonannya zavdan [Tactical literacy of military scouts: increasing the effectiveness of tasks]. *Viyskova dumka - Military opinion*, 1(47), 76-80 [in Ukrainian].
7. Bilichenko, V. V. (2022). Vdoskonalennya navchannya taktyko-spetsialnoyi pidhotovky kursantiv osvitnikh orhanizatsiy MVS Ukrainy [Improvement of tactical and special training of cadets of educational organizations of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. XIV Mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi «Innovation sand prospects of world science» - XIV International scientific and practical conference: «Innovation sand prospects of world science». Vancouver. Canada, 323-326 [in Canada].

Стаття надійшла до редакції 02.06.2023